

Ang Salingsing **ni edgar s. godin**

MADASIGONG nanaytay si Dodong sa siotong dalan nga nagtadlas padulong sa ilang uma niining udtoha. Nakahunahuna siya pagkuhag kamunggay didto aron ikasuwa nila sa paniudto. Gimingaw na siyag sud-an. Gihidlaw na siya sa linaw-oyng kamunggay.

Kaganinang buntag, kinudkod nga lubi lang ang ilang gisuwa sa kamoteng tinanok nga ilang pamahaw. Kagabii ang nahabiling tulo ka haon sa putong balanghoy nga mikaging na — kay niadto pa man kining usang adlaw giluto — maoy ilang gipanihapon nga giparesag linugawng binlod.

Hinuon, naanad na si Dodong niining matanga sa mga pagkaon. Mao na kini namat-an niyag buot. Ang ilang abot nga mais dili gayod makalahutay hangtod sa sunod nga tingsanggi busa gikinahanglan nga abagan kinig mga duma. Sa sud-an, labi pa silang ahaw. Panagsa da kaayo silang makatila og lab-as. May mga hayopan unta sila sama sa mga manok, kanding ug baboy apan sagad nga ikabaligya kini — kanang wala na gayod silay laing mahikap — aron iseguro pagpalit og bugas. Mao nga ang utan kamunggay usa na ka lamiang sud-an alang kang Dodong. Kiniy ilang madali. Lamian ang linaw-oyng kamunggay nga butangag tangad ni Nanay niya bisan walay subak. Labi na kon una sa ginamos ang itempla, pastilan, panington gyod si Dodong og hinigop sa dalag-dalag nga sabaw.

Nakurat si Dodong sa iyang nakita pagdangadanga na niya sa ilang uma. Maoy iyang nalantawan ang usa ka tawo nga nagdalag sundang ug nanghabas sa ilang mga tanom nga kamunggay. Misamot pagkitiw ang mga tiil sa bata aron pagsuta gayod sa iyang nakita. Ug sa iyang paghiduol, dali siyang nangutana dihang nailhan niya ang tawo: "Nganong imo mang gipamutol ning atong mga kamunggay, Tay?"

"Guwang na kini, Dong, busa akong gipul-ongan."

"Apan wala na hinuon tay mautan niini sa sunod adlaw, Tay!"

"Sagdi lang, Dong. Mangita lang god tag laing ikasud-an. Naa may daghang mautan ba. Hala, dad-a hinuon og una kanang akong gilain aron mautan og sayo ni Nanay nimo."

Gikabyonan man sa kahinugon ug kalibog, igo na lamang sa pagtuman si Dodong sa mando sa iyang amahan.

Kamagulangang anak si Dodong. May edad na ang iyang amahan kay ikaduha na mang asawa niini ang iyang nanay. Wala kiniy anak sa unang asawa nga namatay sa kanser sa uterus.

Haruhay ang iyang mga ginikanan kaniadto sa nagnegosyo pa kini didto sa Sugbo. Apan gidemalas kini. Gilungkab sa mga tawong supat og balatian ang ilang tindahan ug nahurot-hurot ang mga baligya. May diyotayng nahabilin apan wala na kini makabangon pa.

Sa nahitabo, napugos pagbalik ang iyang amahan sa yuta. Namauli sila sa Bohol, dala ang duha pa lang ka liwat — siya ug si Atoy nga parehong wala pay kabuot niadtong tungora.

Sa Bohol, naglisod pag-ayo sila. Hilabihan kapait ang panguma sa ilang dapit tungod sa tuman kabatoong yuta ug sa grabeng pagpanghasi sa siawng mga unggoy. Sipat kaayo ang maong mga amo nga kinahanglan gayong bantayan kay tistisan man niini ang mabisan unsang matang sa tanom.

NING gabhiona, walay ganang mikaon si Dodong sa ilang pagpanihapon. Nanumbalay ang kahumot sa pinadukot nga kamote apan nagtimitimi ang bata. Laay ang matag ingkib niya sa labo kaayong duma. Tulo na ka adlaw nga kamote ang ilang gikaon ug wala pa gayoy sud-an. Ang asin nga ilang gidildil, alang kang Dodong, dili gayod mosangay sa kamote. Dili siya lamian.

Nakamatikod ang inahan sa iyang pagtimitimi, midasig kini, "Kaon na, Dong. Gusto nimong bahogan og tubig?"

Ampay ni Dodong ang kamoteng init nga butangan og tubig. Nasayod ang inahan niini. Apan wala mokibo ang bata. Naghinuktok kini. Ingon sa may lawom nga gihunahuna.

"Ingon nimo, Tay, mangita tag ikasud-an. Wa man lagi!" Kalit nga namulong si Dodong sa basag nga tingog. Dihay mikagalkal sa iyang tutunlan.

"Unsaon man, Dong, wa may nakalugar," alam-alam sa amahan. "Nag-agpas si Nanay nimo nga mahuman ang iyang gigamang banig aron ikabaligya na. Ako pod, dili nako kabiyaan ang atong maisan nga nagbanay na kay naay daghang unggoy. Gisugdan na man gani bisag mao pay pagpamuhok-buhok."

"Kon wa pa lang nimo pamutla ang atong kamunggay, makautan pa unta ta ron." Nangahulog na gayod ang luha ni Dodong.

Nahimukdahan ang amahan. Ngano ba tuod nga gidungan man niyag pamul-ong ang ilang kamunggay? Mihari karon sa iyang galamhan ang pagmahay. Apan ulahi na. Busa: "Dong," niini pa, "guwang na ang atong kamunggay. Ug kay guwang na man, dili na kini makahatag og maayong dahon. Paingon na kini sa pagkasandaw."

"Bitaw, Dong," sakgaw sa inahan. "Kon dili na maayog dahon ang punoan, ang salingsing kalaoman..."

Sa nadungog, bisan wala makatugkad, mikalma si Dodong. Naghingos-hingos na lamang kini. Unya mipunit siyag dakong kamote ug miinghib. Kaha, sa kahidlaw sa sud-an, milupad ang iyang hunahuna sa paghandom sa mga lamiang sud-an nga iyang natilawan. Maoy gibanhaw sa iyang kaisipan kadtong gidala siyag pamista ni Tatay niya didto sa Nagtuwang. Ang tinuod, niini lamang mga okasyona nga makakaon silag lamiang sud-an. Panagsa, kanang dunay kaslon ug usab, kon dunay mamatay.

SAYO nga miadto sa ilang uma sila si Dodong ug ang iyang tatay niining buntaga. Gidala sa amahan ang anak aron mabata kini sa buhat ug usab, aron makatabang pagbantay sa ilang maisan nga taros na niining tungora— ang edad sa mais nga kinaham sa mga unggoy.

Samtang nagbuwag pagbantay ang amahag anak sa ilang kamaisan, takulahaw lang misibaw ang tingog ni Dodong.

"Tay...! Tay...!" Puno sa kadasig ang tingog ni Dodong nga misuot sa kamaisan aron pangitaon ang amahan. "Tay...! Tay...!" padayong singgit sa bata samtang kusog nga misuot. "May salingsing na ang mga kamunggay, Tay..."

Unya, sa tunga-tunga sa kamaisan, maoy nakita ni Dodong ang iyang amahan nga daw hubog nga naglakaw. Nagsusapinday.

"Hala, naunsa man ka, Tay?"

"Napaakan kog ha's, Dong...ha's nga ugahipon..."

"Tana, Tay... manguli ta. Ako pod sultihan si Nanay nga may salingsing na ang mga kamunggay."

"Dali, Dong, patukora ko...pagunita ko sa imong abaga..."

Nanglakaw sila. Apan hinay kaayo. Lugsanay nang mabikang sa amahan ang mga tiil niini.

"Dong, pagtinarong gyod sa imong pag-eskuyla. Ayaw pasagdi si Nanay nimo..."

"Oo, Tay. Moeskuyla gyod ko aron lami na pirme atong sud-an. Parehas ni Nong Dario ba, nagtrabaho sa banko, di daghan siyag kuwarta kanunay, di ba, Tay?"

"Taym pa, Dong... mopahulay sa ko..."

Ug inanayng nalusno ang amahan. Nahayaka kini sa yuta ug dayong kaligdas.

"Dong, tabangi gyod si Nanay nimo, ha. Panggaa sab ang imong manghod..."

"Tana, Tay... magdali ta kay ako sultihan si Nanay nga may salingsing na ang atong kamunggay."

"Oo, D-Dong, m-m-may s-salingsing na..." lugsanay na maalsa ang kamot sa hamtong nga mikusukuso paghinay sa buhok sa anak.

"Tana, lagi, Tay! Ayawg higda...ayawg tulog." Gibitad ni Dodong ang bukton sa amahan aron pabangonon.

Apan wala na kini mokihol.

"Tay...! Tana lagi, Tay!" padayong bitad ug yugyog ni Dodong. "Tana, Tay! Ayawg tulog dinhi, Tay! Tay... Tay.....!"

(KATAPOSAN)

Nota: Kini nga sugilanon midaog sa Unang Ganti: BATHALAD-MINDANAO, 2002